

ภาพสะท้อนสังคมชาวประมงจากวรรณกรรมของ อัสศิริ ธรรมโชติ

Reflection of Communities of Fishermen in Literary Works of Ussiri Dhamachot

Liao Weiqing

หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

Master of Arts (M.A.) Communicative Thai as a Second Language

Graduate school Huachiew Chalermprakiet University

E mail: 324846881@qq.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องภาพสะท้อนสังคมชาวประมงจากวรรณกรรมของอัสศิริ ธรรมโชติ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมชาวประมงจากวรรณกรรมของอัสศิริ ธรรมโชติ โดยใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนาจากวรรณกรรมจำนวน 5 เล่ม ได้แก่ ขอบฟ้าทะเลกว้าง โลกสีน้ำเงิน ทะเลร่มใสมอก บ้านริมทะเล และเหมือนทะเลมีเจ้าของ

ผลการวิจัยพบว่า วรรณกรรมทั้ง 5 เล่มได้สะท้อนให้เห็นสภาพสังคมของชุมชนชาวประมงใน 3 ด้าน ได้แก่ 1) วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ประกอบด้วยที่อยู่อาศัยซึ่งเป็นบ้านหลังเล็ก ๆ ริมทะเล สร้างจากวัสดุที่หาได้ง่ายจากธรรมชาติ ด้านอาหารการกินของชาวประมงส่วนใหญ่เป็นอาหารสดจากทะเล ในด้านความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชน เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีสมาชิกจำนวนน้อย ความสัมพันธ์ในชุมชนจึงใกล้ชิด มีความสามัคคีและคอยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน 2) วัฒนธรรม ชุมชนชาวประมงมีค่านิยมในการเคารพและกตัญญูต่อบิดามารดาและผู้อาวุโส ในด้านความเชื่อของชุมชนประมง แบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ ความเชื่อพุทธศาสนา และความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติ 3) ลักษณะการประกอบอาชีพของชาวประมง การประกอบอาชีพที่สืบทอดกันมาแต่เดิม คือ การทำประมงชายฝั่ง ซึ่งพึ่งพาธรรมชาติและประสบการณ์ที่สืบทอดกันมา หลังจากเกิดการเปลี่ยนแปลงของสังคม อันได้แก่ การนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการทำอาชีพประมง และนโยบายการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวบริเวณพื้นที่ริมทะเลของรัฐบาล เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของชุมชนชาวประมง ทั้งในด้านการประกอบอาชีพและด้านวิถีชีวิต

งานวิจัยครั้งนี้ทำให้ได้เรียนรู้วิถีชีวิตแบบดั้งเดิมและความรู้สึกนึกคิดของชาวประมงในประเทศไทย รวมทั้งได้ทราบสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวประมงซึ่งอาจช่วยให้ผู้ที่มีหน้าที่และรับผิดชอบในการพัฒนาสังคมได้ใช้เป็นข้อคิดในการกำหนดนโยบายและแนวทางในการพัฒนาชุมชนต่าง ๆ ต่อไป

คำสำคัญ: ภาพสะท้อน สังคมชาวประมง วรรณกรรม อัสศิริ ธรรมโชติ

Abstract

This descriptive research was an analysis of reflection of fishermen communities in Ussiri Dhamachot's literary works. Five texts including 1) Korb-fa -talay-gewang (Broad Horizon and Sea), 2) Talay-rum-lom-soak (Crying Sea and Sad Wind), 3) Loak-si-num-ngen (The Blue Earth), 4) Bann-rim-talay (The Seashore Houses), and 5) Meun-talay-mee-chaw-cong (As though the sea was possessed) were studied.

It was found that the five texts reflected fishermen communities in three areas: 1) ways of living, including small-sized seashore houses constructed from easily acquired natural materials, daily food which was from the sea; small population of each community living in close relationship with unity and dependence on each other; 2) the community traditions, including the value of gratefulness and respect to parents and elders, fishermen's Buddhist beliefs and inherited beliefs that finally turned to be traditions; and 3) professions and changes of the communities, referring to inherited coastal fishery that depended on nature and inherited experiences, major changes caused by modern technologies in fishery and governmental policies of tourism affecting professions and ways of living of the fishermen.

This research revealed the traditional lives and thoughts of Thai fishermen and also causes and effects that changed their ways of living. The findings of this research could be helpful for those responsible for initiating policies on the development of communities.

Keywords: reflections of fishermen communities, Ussiri Dhamachot's literary works

1. บทนำ

นวนิยายและเรื่องสั้นเป็นวรรณกรรมประเภทบันเทิงคดีซึ่งเป็นผลงานประเภทหนึ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ความเพลิดเพลิน สนุกสนานแก่ผู้อ่าน แต่ก็มีสาระความรู้สอดแทรกอยู่ ดังที่ (ตรีศิลป์ บุญขจร, 2547) ได้ให้แนวคิดไว้ว่า มนุษย์เป็นผู้สร้างสรรค์วรรณกรรมและขณะเดียวกันมนุษย์ก็เป็นผู้ใช้วรรณกรรม อาศัยวรรณกรรมเปิดโลกทัศน์ และตอบสนองอารมณ์ของตน เรื่องราวหรือเนื้อหาของวรรณกรรมที่นักเขียนแต่งขึ้นจึงสร้างจากประสบการณ์ทางสังคมของนักเขียน ดังนั้นเนื้อเรื่องของวรรณกรรมนั้นย่อมมาจากความรู้ หรือความคิด ประสบการณ์ของนักเขียน จึงทำให้วรรณกรรมนั้นแต่งขึ้นมาอย่างสมเหตุสมผล วรรณกรรมนอกจากให้ความบันเทิงแล้วยังสะท้อนให้เห็นถึงภาพสังคมบางส่วน นักเขียนก็เป็นบุคคลหนึ่งที่ดำรงชีวิตอยู่ในสังคม วรรณกรรมที่นักเขียนแต่งขึ้นมานั้นก็ย่อมได้รับอิทธิพลจากสังคม ดังที่ (สายทิพย์ นุกุลกิจ, 2543) กล่าวว่าสังคมมีอิทธิพลต่อนักเขียนหรือวรรณกรรมมากก็เพราะว่านักเขียนทั้งเป็นนักประพันธ์ เป็นหน่วยหนึ่งของรุ่มนั้น และเป็นพลเมืองของสังคม นักเขียนอยู่ในสังคมก็ย่อมจะได้รับอิทธิพลจากสังคมทั้งในด้านวรรณกรรม ขนบประเพณี ศาสนา ปรัชญาและการเมืองและสภาพการณ์ของปัจจัยทางสังคมเหล่านี้ย่อมเป็นเครื่องกำหนดโลกทัศน์และชีวิตทัศน์ให้แก่ักเขียนด้วย วรรณกรรมและสังคมย่อมมีอิทธิพลต่อกัน ความคิดเห็นของผู้แต่งอาจเป็นตัวแทนความคิดของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือของกลุ่มคนทั้งหมดก็ได้

จากแนวคิดกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าวรรณกรรมกับสังคมมีความสัมพันธ์และมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน แม้ว่าภาพสังคมที่สะท้อนออกมานั้นมีหลากหลาย แต่แต่ละภาพที่สะท้อนออกมาย่อมแสดงถึงความคิดเห็น มุมมอง วิถีชีวิต

ๆ ของผู้แต่งทั้งสิ้นและแม้ว่าสังคมจะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา แต่วรรณกรรมก็เป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งซึ่งบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมแต่ละยุคแต่ละสมัย ดังที่ (อิงอร สุพันธุ์วิช, 2551) กล่าวว่าไว้ว่าวรรณกรรมเป็นงานเขียนจากคนสู่คน สะท้อนมุมมองที่หลากหลายของสังคม และจะเป็นเช่นนี้ไปตราบเท่าที่ยังมีสังคมและคนในสังคม

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าวรรณกรรมไทยได้สะท้อนมุมมองด้านต่าง ๆ ของสังคมไว้หลากหลาย ในส่วนของการสะท้อนภาพวิถีชีวิต ความคิด ความเชื่อของคนอาชีพต่าง ๆ ในสังคมก็มีอยู่มากไม่น้อย โดยเฉพาะอาชีพด้านเกษตรกรรมซึ่งเป็นอาชีพหลักของคนไทยมาช้านาน อันได้แก่การทำสวน ทำนา ทำไร่ และทำประมง และเนื่องด้วยสภาพภูมิศาสตร์ที่ประกอบด้วยการมีแม่น้ำน้อยใหญ่หลายสายไหลผ่านในทุกภาคของประเทศไทย ดังนั้นนอกจากการทำสวน ทำไร่ ทำนาแล้ว คนไทยยังจับปลาและสัตว์น้ำอื่น ๆ เพื่อประกอบอาหารประจำวันและเพื่อขายเลี้ยงชีพประกอบกันไปด้วย แต่ในภาคกลางต่อเนื่องลงไปทางภาคใต้ของไทย นอกจากจะมีแม่น้ำเช่นภาคอื่น ๆ แล้ว ยังมีทะเลขนานทั้งสองฝั่ง ได้แก่ อ่าวไทยทางฝั่งตะวันออกและทะเลอันดามันทางฝั่งตะวันตก ดังนั้นชาวบ้านส่วนมากที่อาศัยอยู่ในภาคนี้จึงยึดอาชีพประมงสืบต่อกันมานับหลายชั่วอายุ จนกระทั่งมีวิถีชีวิต ความคิด ความเชื่อ ค่านิยมและประเพณีเกิดขึ้นในชุมชนชาวประมง และกลายเป็นแรงบันดาลใจให้นักเขียนบางคนสร้างสรรค์ผลงานทั้งในรูปแบบนวนิยายและเรื่องสั้นที่น่าสนใจตามมา อิศิริ ธรรมโชตินักเขียนรางวัลซีไรต์ปี พ.ศ. 2524 ซึ่งเกิดและเติบโตมาจากครอบครัวชาวประมงที่อาศัยอยู่ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ก็เป็นหนึ่งผู้เขียนวรรณกรรมเกี่ยวกับชาวประมงไว้หลายเรื่อง ได้แก่ ขอบฟ้าทะเลกว้าง ทะเลร่ำลมโศก โลกสีน้ำเงิน บ้านริมทะเลและเหมือนทะเลมีเจ้าของ ซึ่งแต่ละเรื่องได้สะท้อนภาพชีวิตชาวประมงของไทยไว้อย่างน่าสนใจ

ในฐานะเป็นชาวต่างชาติที่ศึกษาสาขาวิชาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง จึงสนใจศึกษาสภาพสังคมและวิถีชีวิตชาวประมงไทยที่สะท้อนผ่านวรรณกรรมของอิศิริ ธรรมโชติ เพื่อเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจในวิถีชีวิตของชาวประมงไทย ซึ่งเป็นหนึ่งในอาชีพหลักของสังคมไทย อันจะเป็นประโยชน์ต่อความรู้ความเข้าใจวิถีชีวิตต่างวัฒนธรรมได้

2. วัตถุประสงค์

เพื่อวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมชาวประมงจากวรรณกรรมของอิศิริ ธรรมโชติ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ดังต่อไปนี้

3.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์

3.2 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาวประมงในสังคมไทย

3.3 ศึกษาวรรณกรรมของ อิศิริ ธรรมโชติทั้งหมดจำนวน 14 เรื่อง

3.4 คัดเลือกวรรณกรรมที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับชาวประมงของอิศิริ ธรรมโชติ จำนวน 5 เรื่อง ได้แก่ ขอบฟ้าทะเลกว้าง โลกสีน้ำเงิน ทะเลร่ำลมโศก บ้านริมทะเลและเหมือนทะเลมีเจ้าของ

3.5 วิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมชาวประมงในวรรณกรรมของอิศิริ ธรรมโชติ

3.6 สรุปและนำเสนอผลการศึกษาวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

4. ผลการวิจัย

การศึกษากาพย์สะท้อนสังคมชาวประมงจากวรรณกรรมของ อัคริธี ธรรมโชติ ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาเรื่องที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับชาวประมงจากวรรณกรรมทั้งหมด 5 เล่ม เนื้อหาที่ปรากฏในเรื่องเป็นเนื้อหาชีวิตชาวประมงจากชุมชนชาวประมงแห่งหนึ่งของไทยเมื่อราว 40 – 50 ปี ก่อน ซึ่งมีทั้งสังคมชุมชนประมงดั้งเดิมและชุมชนประมงที่มีการเปลี่ยนแปลง โดยศึกษาทั้งหมด 3 ด้าน คือ 1) วิถีชีวิตความเป็นอยู่ 2) วัฒนธรรม และ 3) ลักษณะการประกอบอาชีพของชาวประมง รายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 .วิถีชีวิตความเป็นอยู่

อัคริธี ธรรมโชติ ได้สะท้อนภาพสังคมชาวประมงในชุมชนที่อยู่ห่างไกลจากสังคมเมืองที่มีวิถีชีวิตราว 40 – 50 ปี ที่ผ่านมา ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

4.1.1 ที่อยู่อาศัย

วรรณกรรมเรื่องบ้านริมทะเลได้กล่าวถึง ลักษณะของหมู่บ้านชาวประมงว่าเป็นบ้านที่สร้างขึ้นง่าย ๆ ด้วยฟากไม้รวกและไม้ไผ่ หลังคามุงด้วยใบจาก บ้านยกพื้นสูง เสาเรือนหนาแน่น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

บ้านแต่ละหลังยื่นขนานเรียงเลาะฝั่งทะเลจนถึงสุดคลองเล็ก ๆ ที่
สิ้นเงินไปแล้ว ก็เป็นแบบเดียวกับของหมู่บ้านชาวประมงทั้งหลาย ที่
สร้างขึ้นอย่างง่าย ๆ ด้วยฟากไม้รวกและไม้ไผ่คล้ายราวตากอวนที่ยื่น
ออกไปในน้ำ ส่วนหลังคามุงด้วยใบจาก ยกพื้นสูง และลงเสาเรือนแน่น
หนาเพื่อกันคลื่นลมแรงหน้ามรสุม – บ้านของเขาถืออย่างนั้น หน้ามรสุม
มีแต่ลมแรงจากทะเลที่กลบเสียงว่าคึกคักบนหลังคาบ้านบางหลัง

(อัคริธี ธรรมโชติ, 2550)

จากตัวอย่างที่ยกมาข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึง บ้านของชาวประมงทั่วไปเป็นบ้านหลังเล็ก ๆ ที่สร้างจากวัสดุที่หาได้ง่ายจากธรรมชาติ ปลูกอยู่ริมทะเลเพื่อความสะดวกในการเดินทางไปประกอบอาชีพ ลักษณะของบ้านเป็นบ้านยกพื้นสูง เพื่อป้องกันมดปลวกและความชื้น เสาเรือนหนาแน่น เพื่อกันคลื่นลมแรงในหน้ามรสุม และเมื่อถึงหน้ามรสุม การสร้างบ้านในลักษณะนี้จะช่วยป้องกันแรงลมจากมรสุมและน้ำท่วมได้ด้วย ถึงแม้ว่าที่พักอาศัยของชุมชนประมงจะเรียบง่าย ไม่หรูหราแต่ทุกครอบครัวจะพักอาศัยอย่างมีความสุข มีความรักความผูกพันและความห่วงใยกันบ้านของคน

4.1.2 อาหารการกิน

วรรณกรรมเรื่องเหมือนทะเลมีเจ้าของ ได้กล่าวถึง ตัวละครเอกได้เห็นถึงร้านอาหารร้านหนึ่ง ขายอาหารทะเลสดทุกชนิด ข้างในร้านเต็มไปด้วยชาวประมงที่รู้จักกันแต่เด็ก และนี่ถึงคำพูดของพ่อในเรื่องอาหารทะเล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“กันต้องไปหาอะไรรองท้องสักหน่อย ไปด้วยกันมั้ยละ
ร้านอาหารตรงนั้นเขาทำของทะเลอร่อยอย่าบอกใครเชียะ”

เมื่อฉันปฏิเสธ เขาก็เดินจากหายเข้าไปในร้านอาหารแห่งหนึ่ง ข้าง
ท่าเรือ ที่เขวนป้ายหุไว้ตรงหน้าร้านว่า ‘มีอาหารทะเลสดทุกชนิด’ ฉัน

มองเข้าไปในร้าน ได้เห็นชาวบ้านที่คุ้นเคยนั่งกันอยู่เต็มแทบทุกโต๊ะ
ฉันนึกถึงคำพูดของพ่อ “ เคี้ยวนี้ของขึ้นจากทะเลก็ได้เป็นของเรา เรา
ต้องไปเที่ยวซื้อเขามากินอีกต่อหนึ่ง ”

(อัศศิริ ธรรมโชติ, 2548)

จากตัวอย่างที่ยกมาข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึง ในยุคที่ธุรกิจเข้ามามีบทบาท สังคมพัฒนาขึ้นเรื่อย ๆ วัตถุดิบที่
เคยหาได้ง่ายก็กลายเป็นยากขึ้นเนื่องจากอิทธิพลการทำธุรกิจอาหารทะเล ในบางครั้ง ชาวประมงยังต้องซื้ออาหารทะเล
รับประทาน เนื่องจากต้องขายสินค้าและสัตว์น้ำทั้งหมดให้นายทุน แล้วส่งออกไปยังต่างประเทศ และต่างจังหวัด นี่คือ
เหตุที่ชาวประมงต้องประสบกับยากลำบากในการหาอาหารซึ่งเคยมีสัตว์น้ำหลากหลายชนิดให้รับประทานได้ง่าย
ในอดีต แต่ชาวประมงก็ยังเคารพทรัพยากรธรรมชาติที่หล่อเลี้ยงชีวิต

วรรณกรรมเรื่อง โลกสีน้ำเงิน ได้กล่าวถึง นาน ๆ ครั้งชาวเรือได้ปลาโลมาตัวหนึ่ง แล้วเอาไปแล่นเนื้อตากแห้ง
กินกันเล่น ๆ เด็ก ๆ นิยมกินมาก แต่ชาวประมงบางคนไม่ได้ทำร้ายโลมาแต่อย่างใด ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เมื่อก่อน นาน ๆ สักครั้งที่ชาวเรือจะได้ปลาโลมาหลงฝูงพลัดคิด
อวนมาอวด เขาจะแล่นเนื้อมันทำเค็มตากแห้งกินกันเล่น ๆ พวกผมเด็ก ๆ
นิยมกินกันมาก เนื้อปลาโลมาถ้าทำให้หายเค็มแล้วหวานเหมือนขนม
ชาวเรือบางคนกลัวเป็นบาป ไม่อยากทำร้ายโลมา ถ้าจับได้ยังไม่
ตาย เขาก็มักจะปล่อยมันไป – นี่แน่ ลูก...เค้าว่าบางตัวมันร้องไห้ น้ำตา
ไหลกลบลูกตา ทำเสียงสะอึกสะอื้นเมื่อรู้ว่าจะตาย พวกชาวเรือเค้า
เรียกว่า – ไอ้โลมากระซิก

(อัศศิริ ธรรมโชติ, 2546)

จากตัวอย่างที่ยกมาข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึง โลมาเป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมและเป็นสัตว์ที่รับรู้กันเป็นอย่างดี
ว่าฉลาด เป็นมิตรกับมนุษย์ โลมาจึงเป็นเพื่อนที่สนิทของชาวประมง ในอดีต สามารถกินเนื้อโลมาได้โดยไม่ผิด
กฎหมาย แต่โลมาที่กินนั้นจะได้จากโลมาติดอวนตายแล้วเท่านั้น ถ้าชาวประมงพบเห็นโลมายังมีชีวิตอยู่ส่วนใหญ่จะ
ปล่อยไป เพราะถือว่าโลมาเป็นเพื่อนและเป็นสัตว์ที่มีน้ำใจ แม้ว่าชาวประมงไม่ชอบที่โลมาชอบช่วยเหลือปลาที่ถูกจับ
ด้วยการถักอวนทำให้ปลาหลุดรอดไปได้ แต่ชาวประมงก็ไม่เคยคิดทำร้ายโลมา ส่วนในการประกอบอาหารนั้น
ชาวประมงได้นำมาถนอมอาหารในรูปแบบของการตากแห้ง เพื่อเป็นอาหารในวันที่ไม่สามารถออกไปทำประมงได้ซึ่ง
อาจจะด้วยปัจจัยทางมรสุมหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ก็สามารถนำมาประกอบอาหารเพื่อดำรงชีวิตที่เรียบง่ายของ
ชาวประมง

4.1.3 ลักษณะความสัมพันธ์ของสมาชิกชาวประมง

วรรณกรรมเรื่องขอบฟ้าทะเลกว้าง ได้กล่าวถึง เวลาที่มรสุมจะมาถึง ชาวประมงทุกคนก็ช่วยกันขยับเรือขึ้นฝั่ง
และเก็บขนไม้ให้ดี เมื่อคนอื่นมีปัญหาที่ช่วยกันแก้ไข ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ข้างคนขรพากันจับกลุ่มส่งเสียงดังอยู่บนฝั่งเหนือหาด ส่วนพวก
คนหนุ่มกำลังสาละวนช่วยขยับเรือหาปลาให้ออกไกลชายน้ำที่จะซัด

สาดถึงได้ พวกเขาเอาขอนไม้มาวางไว้ใต้ท้องเรือ เวลาออกแรงขึ้นก็ส่ง
 เสียงร้องพร้อมกันว่า "ฮุย!เล-ฮุย!"
 "เรือของใครยังไม่เข้าฝั่งมั่ง" ชายชราคน 1 ตะโกนถาม
 "ของฉันทเอง...ของฉันท เรายังไม่กลับมาเลย"...
 ... "ใครเห็นเรือของไอ้เมืองมั่ง ป่านนี้มันยังไม่กลับ"

(อัศศิริ ธรรมโชติ, 2553)

จากตัวอย่างที่ยกมาข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึง ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกชาวประมง เป็นความสัมพันธ์ที่งดงาม มีความเข้าใจตรงกัน ไม่เห็นแก่ตัว คอยช่วยเหลือกัน มีความสามัคคีกัน ชาวประมงริมฝั่งมีคนจำนวนน้อย ทุกคนรู้จักคุ้นเคยกันดีมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ ดังนั้นทุกคนก็จะรักใคร่ปรองดองกัน ถ้ามีใครพบเจอปัญหาหนัก คนอื่นๆ ในชุมชนชาวประมงก็ให้ความช่วยเหลือเหมือนสมาชิกในครอบครัว นอกจากนี้ชาวประมงยังพบเจอสมูอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งทุกคนต่างรับรู้ว่าจะหากสมูมาหนทางที่จะผ่านไปได้อีกต้องสามัคคี ต้องช่วยเหลือกัน จึงจะผ่านพ้นจากภัยสมูไปได้ ด้วยความสามัคคีจึงทำให้ทำงานได้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ และเนื่องจากชาวประมงอยู่รวมกันเป็นชุมชนเล็ก ๆ ห่างไกลจากเมือง จึงมีความจริงใจต่อกัน ดูแลร่วมทุกข์ร่วมสุขกันเสมอ ดังนั้นทุกคนจึงดำรงชีวิตร่วมกันอย่างเรียบง่ายและมีความสุข

4.2 ด้านวัฒนธรรม

วัฒนธรรมของคนในแต่ละภูมิภาคย่อมแตกต่างกันไปตามความแตกต่างทางลักษณะภูมิศาสตร์ ดังนั้นวิถีชีวิตของแต่ละภูมิภาคแต่ละชุมชนจึงมีเอกลักษณ์ที่มีเสน่ห์แตกต่างกันไป เช่นเดียวกับวิถีชีวิตของชุมชนชาวประมงในประเทศไทยที่มีลักษณะพิเศษของตนเอง ทำให้ชุมชนประมงมีเสน่ห์และน่าศึกษาไม่แพ้ชุมชนอื่น ๆ วิถีชีวิตชุมชนชาวประมงที่ปรากฏในวรรณกรรมของ อัศศิริ ธรรมโชติ มีดังนี้

4.2.1 ด้านความเชื่อ

ความเชื่อของชาวประมงปรากฏ 2 ประเภท ได้แก่ 1) ความเชื่อพุทธศาสนา และ 2) ความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติ

1) ความเชื่อพุทธศาสนา

วรรณกรรมเรื่อง ทะเลร่ำลมโศก ได้กล่าวถึง แม่อยากหลีกเลี่ยงพี่ชายเป็นทหารก็อยากเอาพระกำแพงโศกซึ่งตาเคยบอกไว้ว่าเป็นของพี่ชายไปแลกเป็นเงินเพื่อเอาไปให้กองทหาร แต่คุณตาเคยบอกว่า ยกพระองค์นี้ไปให้พี่ชาย ไม่งั้นจะไม่ไปสุดง่าย ๆ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตามีพระเครื่องเก่าแก่อยู่บนหิ้งหัวนอนของแม่มากมายหลายองค์
 และหลายประเภทหลายกรุ ก่อนจากโลกนี้ไป เมื่อตาเห็นว่าทั้งพ่อและแม่
 ผมไม่ค่อยสนใจนัก ตาจึงลงทุน เสียใจด้วยถ้อยคำขู่กลาย ๆ ว่า ห้ามมิ
 ให้นำพระอันมีค่าเหล่านี้ไปยกให้หรือแลกเปลี่ยนจำหน่ายขายแลกใคร
 นอกจากเก็บเอาไว้ คือพระเนื้อชินกำแพงศอกของวัดป่าเลไลยก์ ที่ตาได้
 กำซัปไว้ว่ายกให้พี่ชายผมเป็นสมบัติส่วนตัวของเขาโดยเฉพาะ
 ไม่อย่างนั้น ตาก็จะไม่ไปสุดไปเกิดง่าย ๆ ตาขู่ไว้อย่างนั้น

(อัศศิริ ธรรมโชติ, 2546)

จากตัวอย่างที่ยกมาข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึง ชาวประมงมีความเชื่อความศรัทธาที่ได้รับอิทธิพลจากแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาเช่นเดียวกับคนในชุมชนส่วนใหญ่ในประเทศไทย นั่นคือ เชื่อในเรื่องของกรรม เชื่อว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว การฆ่าสัตว์เป็นบาป มีความศรัทธาในพระพุทธรูปซึ่งถือเป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้า และเคารพในพระสงฆ์

2) ความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติ

วรรณกรรมเรื่อง ขอบฟ้าทะเลกว้าง เมื่อบุญเมืองออกเรือในวันที่ลมมรสุมมา เขาก็ฝันถึงผีพราย และได้บอกสิ่งที่เกิดขึ้นให้เขา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เขาฝันเห็นผีพรายลงเกาะเสากระโดงเรือเล็กๆของเขา มันเป็นแสง
วูบวาบสีเขียว ๆ แดง ๆ อย่างที่เขาเคยได้ยินมาจากคำบอกเล่าของพวกเขา
ชาวประมงมอญ มอญมันเป็นก้อนนิคเดียว แต่เร็วแรงของมัน โคลงเรือของ
เขาแทบจะพลิกคว่ำ ในความฝันเขาคงใจเมื่อเจ้าผีพรายจับเขาเหยียดลง
ทะเล

(อัศศิริ ธรรมโชติ, 2553)

จากตัวอย่างที่ยกมาข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึง ความเชื่อในเรื่องเหนือธรรมชาติ หรือความเชื่ออื่น ๆ ที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ เช่น เชื่อว่ามีผีพรายที่อยู่ในน้ำและสามารถบอกเหตุการณ์ล่วงหน้าแก่คนได้ และยังเชื่อเรื่องความฝันว่าเป็นสิ่งสำคัญ เพราะจะบอกเหตุการณ์ล่วงหน้าได้ ความฝันจึงมีอิทธิพลต่อจิตใจคน

4.2.2 ด้านค่านิยม

วรรณกรรมเรื่องขอบฟ้าทะเลกว้าง กล่าวถึง สาหร่ายจบ ป.4 ที่ช่วยแม่เลี้ยงน่อง ช่วยแม่ขายปลา และทำงานบ้านต่าง ๆ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

สาหร่ายจบ ป. 4 แล้วก็ออกโรงเรียนมาเลี้ยงน่อง อยู่กับบ้าน
ช่วยงานบ้านกับแม่ เมื่อเริ่มรุ่นอย่างเป็นสาว สาหร่ายเคยช่วยแม่หาปลา
ไปขายเป็นบางครั้ง และหล่อนก็ได้รู้ว่าปลาที่หาบนั่นเป็นปลาที่
เงินที่ซื้อเชื่อจากคนที่เรียกว่า"นายหน้า"และก็ได้รู้อีกว่า แม่ทั้งเกรงและ
กลัว"นายหน้า"นั้นมากเหลือเกิน

(อัศศิริ ธรรมโชติ, 2553)

จากตัวอย่างที่ยกมาข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึง ชาวประมงมีค่านิยมที่ดีงาม คือมีความกตัญญู รู้จักเคารพผู้ใหญ่ และมีมารยาทให้เกียรติผู้ใหญ่ทุกขณะ เด็ก ๆ ชาวประมงส่วนใหญ่รู้จักช่วยพ่อแม่ทำงานตั้งแต่เล็กและมีความกตัญญูต่อพ่อแม่

4.3 ลักษณะการประกอบอาชีพของชาวประมง

การประกอบอาชีพของชาวประมงมีการเปลี่ยนแปลงตามความเจริญก้าวหน้าของสังคม ดังนี้

4.3.1 การประกอบอาชีพก่อนรัฐบาลมีนโยบายสนับสนุนการท่องเที่ยว

1) ชาวประมงจับปลาเป็นอาชีพหลัก

วรรณกรรมเรื่องเหมือนทะเลมีเจ้าของ ได้กล่าวถึง ตอนที่ตัวละครเอกยังเป็นเด็ก ชาวประมงออกจากชายฝั่ง ทุกยามเช้า และใช้อวนจับปลาเป็นหลัก ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เรือชายฝั่ง 'อย่างพวกเรา' ที่ทอดูถึงนั้น เป็นของที่ฉันเจนตามา ตั้งแต่ยังเด็ก มันเป็นเรือที่มีรูปร่างคล้ายเรือลอมถูกย่อส่วนให้เล็กลง ซึ่งจะออกจากชายฝั่งไปทุกยามเช้า เรียกกันว่า 'เรืออวนลอย' ด้วย ชาวประมงจะเอาอวนลงลอยคอยดักปลาอยู่ตามแถบฝั่งตื้น ฉันยังจำได้ ...พวกเขามักจะไปและกลับจากทะเลพร้อมกันทีละหลายสิบลำ

(อัศศิริ ธรรมโชติ, 2548)

จากตัวอย่างที่ยกมาข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึง อาชีพประมงก่อนการเปลี่ยนแปลง ชาวประมงส่วนใหญ่จะทำอาชีพประมง จับสัตว์น้ำเป็นหลัก ด้วยเครื่องมือง่าย ๆ เช่น อวน แห การจับสัตว์น้ำด้วยการพึ่งพาธรรมชาติ และจากประสบการณ์ที่สืบทอดกันมาด้วยการสั่งสอนจากบรรพบุรุษ จากการสังเกต ไม่ว่าจะเป็นลูกจ้างเรือหรือเจ้าของเรือก็ใช้อาชีพอย่างมีความสุข ถึงแม้ว่าการจับปลาต้องมีความอดทนสูงและมีความเสี่ยงสูง

4.3.2 การประกอบอาชีพหลังรัฐบาลมีนโยบายสนับสนุนการท่องเที่ยว

1) ชาวประมงการเลิกอาชีพประมง เพราะไม่สะดวกในการทำประมง

วรรณกรรมเรื่อง ทะเลรำลึมโสก ได้กล่าวถึง เพื่อนชาวประมงแต่ก่อนเปลี่ยนอาชีพเป็นคนถีบสามล้อ ไม่จับสัตว์น้ำอีกแล้ว ดังตัวอย่างต่อไปนี้

สามล้อที่ถูกถีบรับจ้างอยู่นี้ก็ของโรงแรมเขานะ รับนักท่องเที่ยวจาก โรงแรมชมตัวเมือง ภูไม่มีที่ดินดี ๆ จะขาย ก็ต้องทำไร่แหละเลี้ยงครอบครัว พวกเราไม่มีใครคิดทำเรืออีกแล้ว ไม่ทำบ่อกุ้งก็ขายที่ดินได้ รากาม ๆ กัน แล้วก็ไปทำที่อื่น ๆ กระจัดกระจายกันไปคนละทิศ

(อัศศิริ ธรรมโชติ, 2546)

จากตัวอย่างที่ยกมาข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึง หลังทางรัฐบาลมีนโยบายสนับสนุนการท่องเที่ยว จึงได้มีการจัดระเบียบชุมชนชาวประมง โดยย้ายชาวประมงที่อาศัยอยู่ริมทะเลไปอยู่ในบริเวณที่ทางรัฐบาลจัดสรรไว้ให้ ซึ่งห่างไกลจากทะเล ทำให้ไม่สะดวกต่อการประกอบอาชีพประมงอีกต่อไป ชาวประมงบางส่วนจึงต้องขายเรือ ขายอวน ขายแหและหาอาชีพใหม่ บางคนถีบสามล้อ บางคนเปิดร้านขายของที่ระลึก บางคนเป็นยามในโรงแรม เป็นต้น วิถีชีวิตที่เคยเรียบง่ายจึงเปลี่ยนไป

2) ชาวประมงใช้ชีวิตและประกอบอาชีพแบบสังคมเมือง

วรรณกรรมเรื่อง ทะเลรำลึมโสก ได้กล่าวถึง ผ่านไปสิบกว่าปี ตัวละครเอกกลับถึงบ้านเกิดก็ได้เห็นถึงชีวิต ชาวประมงมีความเปลี่ยนแปลง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เมื่อพ้นออกจากตัวสถานีรถไฟแล้ว เขาก็เดินดิ่งตามถนนไปเรื่อย ๆ มุ่งหน้าอย่างคึกคักไปสู่ตำบลบ้านชายทะเล ที่ตลอดสองข้างทางมีแต่ป่าดึกที่จ่อแจไปด้วยผู้คนแปลกหน้าและรถวิ่งขวักไขว่ รอยนตร์ รด

สองล้อเครื่อง บ้านทวนเฮาส์ บ้านจัดสรร ดึกคอนโดมิเนียม และโรงแรม
ตระหง่าน หลายชื่อที่เป็นฝรั่งมั่งคั่ง และศิกษนาการสารพัดยี่ห้อ มี
ชาวต่างชาติให้พบเห็นอยู่ไม่ขาด ผู้คนที่เขารู้จักไปหลบอยู่ไหนกันหมด
หนอ

(อัศศิริ ธรรมโชติ, 2546)

จากตัวอย่างที่ยกมาข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึง หลังจากที่ยุทธชนชาวประมงเปลี่ยนสภาพไป วิถีชีวิตของชุมชนชาวประมงดั้งเดิมก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย ชีวิตที่เคยเรียบง่ายสงบอยู่กับธรรมชาติเริ่มมีกิจกรรมบันเทิงเข้ามา ชีวิตเริ่มมีสีสันมากขึ้น ด้วยเหตุที่ทางรัฐบาลสนับสนุนการท่องเที่ยว ทำให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเทคโนโลยี และเครื่องใช้ในชีวิตรประจำวัน ที่ทันสมัยเข้ามา สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตแบบเดิมของชุมชนทั้งสิ้น ดังนั้นวิถีชีวิตของชุมชนชาวประมงที่เคยเรียบง่าย อยู่ใกล้ชิดกับทะเล กับธรรมชาติก็หมดสิ้นไป เปลี่ยนเป็นวิถีชีวิตที่ทันสมัยเช่นชุมชนเมืองทั่วไป

5. การอภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมชาวประมงไทยจากวรรณกรรมของอัศศิริ ธรรมโชติได้พบว่า การประกอบอาชีพของชุมชนประมงมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก ก่อนเข้าสู่สังคมอุตสาหกรรม ชุมชนประมงออกเรือลำเล็กไปจับปลาด้วยแห หรืออวน เมื่อได้กุ้ง หอย ปู ปลาจำนวนหนึ่งก็จะกลับเข้าฝั่ง ให้ภรรยาไปขายส่วนหนึ่งที่เหลือไปทำอาหารกินกันในครอบครัว แต่หลังจากนั้น อาชีพการประมงแบบดั้งเดิมไม่สามารถดำรงต่อไปได้ เพราะถูกนายทุนที่มีเรือใหญ่กว้านจับปลาไปหมด การค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ ในชุมชนก็พัฒนาขึ้น มีกิจกรรมและอาชีพใหม่เข้ามาพร้อมกับ การเปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนจึงทำให้วิถีชีวิตของชุมชนเปลี่ยนแปลงตามไปด้วยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ (ตรีศิลป์ บุญขจร, 2547) ที่กล่าวว่า วรรณกรรมเป็นภาพสะท้อนของสังคมซึ่งการสะท้อนสังคมของวรรณกรรมมิใช่เป็นการสะท้อนอย่างบันทึกเหตุการณ์ทำนองเอกสารประวัติศาสตร์แต่เป็นภาพสะท้อนประสบการณ์ของผู้เขียนและเหตุการณ์หนึ่งของสังคม วรรณกรรมจึงมีความเป็นจริงทางสังคม สอดแทรกอยู่ นอกจากนี้ยังได้สอดคล้องกับงานวิจัยที่ (วันดี มาแป้น, 2554) ศึกษาวิจัยเรื่อง วิถีชีวิตชาวประมงพื้นบ้านหมู่บ้านคลองเทียน อำเภอสระบุรี ผลการวิจัยพบว่า วิถีชีวิตประจำวัน ความเชื่อหรือประเพณีต่าง ๆ ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษทั้งสิ้น ได้อิทธิพลจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารจากสื่อต่าง ๆ รอบด้าน ทำให้ชาวประมงพื้นบ้าน หมู่บ้านคลองเทียนมีความคิด ความเชื่อและทัศนคติบางอย่างที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

6. บทสรุป

งานวิจัยเรื่องภาพสะท้อนสังคมชาวประมงจากวรรณกรรมของ อัศศิริ ธรรมโชติ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมชาวประมงจากวรรณกรรมของ อัศศิริ ธรรมโชติ โดยใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนาวิเคราะห์จากวรรณกรรมของ อัศศิริ ธรรมโชติ จำนวน 5 เล่ม ได้แก่ ขอบฟ้าทะเลกว้าง โลกสีน้ำเงิน ทะเลร้างโลก บ้านริมทะเล และเหมือนทะเลมีเจ้าของ ใน 3 ด้าน ได้แก่ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรม ลักษณะการประกอบอาชีพของชาวประมง

ผลการวิเคราะห์พบว่าวิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรม ลักษณะการประกอบอาชีพของชาวประมง ที่เป็นผลกระทบจากนโยบายด้านการท่องเที่ยวของรัฐบาลในสมัยนั้นเป็นวิถีชีวิตที่เรียบง่าย โกสัจธรรมชาติ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และอยู่ร่วมกันเสมือนเป็นครอบครัวเดียวกัน เมื่อชุมชนต้องพบกับความเปลี่ยนแปลงจากอิทธิพลภายนอก ทำให้ต้องเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต การประกอบอาชีพที่เคยเป็นอิสระต้องเปลี่ยนสภาพเป็นอาชีพลูกจ้าง ต้องห่างหายจากธรรมชาติที่เคยคุ้นชินไปในที่สุด

ข้อเสนอแนะในการศึกษาต่อไปคือควรศึกษาภาพสะท้อนของสังคมด้านอื่น ๆ ผ่านวรรณกรรมของ อัสสิริ ธรรมโชติ และวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมชาวประมงจากวรรณกรรมของผู้เขียนคนอื่น ๆ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบลักษณะสังคมในต่างมุมมอง

7. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยครั้งนี้ได้สำเร็จเรียบร้อยได้ดี โดยได้รับความกรุณาและการดูแลเอาใจใส่อย่างดียิ่งจากรองศาสตราจารย์ ดร. จิตลดา แสงปัญญา อาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งให้คำแนะนำในการศึกษางานวิจัยครั้งนี้ อีกทั้งยังได้กรุณาสละเวลาตรวจแก้ไขและให้คำปรึกษาเป็นประโยชน์ในการทำงานวิจัยครั้งนี้จนรายงานวิจัยเสร็จสมบูรณ์ ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่งไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณคณะอาจารย์ และคณะกรรมการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ ที่ให้คำปรึกษาและคำแนะนำที่เป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัย

8. เอกสารอ้างอิง

ตรีศิลป์ บุญจรร. (2547). *นวนิยายกับสังคมไทย 2547-2500*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สายทิพย์ นุกุลกิจ. (2543). *วรรณกรรมไทยปัจจุบัน*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร : เอส.อาร์.พรินต์.

อัสสิริ ธรรมโชติ. (2553). *ขอบฟ้าทะเลกว้าง*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร : แพรว.

_____. (2546). *โลกสีน้ำเงิน*. กรุงเทพมหานคร : มิ่งมิตร.

_____. (2546). *ทะเลร่ำลมโศก*. กรุงเทพมหานคร : มิ่งมิตร.

_____. (2544). *บ้านริมทะเล*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร : มิ่งมิตร.

_____. (2524). *เหมือนทะเลมีเจ้าของ*. กรุงเทพมหานคร : คำแก้ว.

อิงอร สุพันธ์วิช. (2551). *รัก ทุกข์ สุข โศกในงานวรรณกรรมไทย: ภาพสะท้อนสังคมจากอดีตสู่ปัจจุบัน*.

กรุงเทพมหานคร : สร้างสรรค์บุ๊คส์

วันดี มาแค้น. (2554). *วิถีชีวิตชาวประมงพื้นบ้าน หมู่บ้านคลองเทียน อำเภอยะอำ จังหวัดเพชรบุรี*. สารนิพนธ์ สาขาวิชาไทยศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง.